

एतदर्थ मंडळ (मराठी प्रशिक्षण व परीक्षा), महाराष्ट्र शासन

भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, प्रशासकीय इमारत, ५ वा मजला,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर उद्यानाजवळ, शासकीय वसाहत, वांद्रे (पूर्व), मुंबई ४०० ०५१.

राजपत्रित अधिकाऱ्यांसाठी मराठी भाषा निम्नस्तर परीक्षा

प्रश्नपत्रिका एक — विहित पाठ्यपुस्तक व कार्यरूप व्याकरण

रविवार, दिनांक ८ जानेवारी २०२३

[वेळ : सकाळी १०-३० ते दुपारी १-००]

(एकूण गुण — १००)

सूचना.— (१) नवीन प्रश्न नवीन पानावर सोडवावा.

(२) प्रत्येक प्रश्नाचे गुण त्या त्या प्रश्नासमोर नमूद केले आहेत.

(३) प्रश्नासमोर दिलेल्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करावे
अन्यथा पूर्ण गुण दिले जाणार नाहीत.

१. पुढील उतारा वाचून त्याखालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :—

गुण
२०

मुहूर्तावर निघालेली पहिली आगगाडी ठाण्याला जाऊन मुंबईला सुखरूप परत आली; पण त्या वाफेच्या गाडीत बसायचा लोकांना धीरच होईना. दुसऱ्या दिवसापासून लोकांना मोफत ठाणे ते मुंबई आणि परत नेण्या-आणण्याची दवंडी पिटण्यात आली. आगगाडीत बसणे धोक्याचे नाही, प्रवास लवकर नि सुखाचा होतो, हे लोकांना पटविण्यासाठी रेल्वेच्या कारभान्यांनी खूप आटापीटा केला; पण लोकांत भलत्याच कंड्या नि अफवांचे पीक पिकले होते. वाफेची गाडी ही विंग्रेजांची विलायती भुताटकी आहे, मुंबईला नव्या इमारती नि पूल बांधताहेत, त्यांच्या पायांत जिवंत गाडायला फूस लावून माणसे नेण्याचा हा साळसूद डाव आहे, असल्या अफवांपुढे शहाणे प्रचारक काय करणार? एक दोन दिवस सरकारी कचेरीतले कारकून, व्यापाऱ्यांच्या पेढीवरचे गुमास्ते यांना मुंबई ते ठाण्याला नेऊन परत आलेले लोकांना दाखविले. त्यांनी आपले अनुभवही सांगितले. तेवढ्यानेही कोणाचे समाधान होईना.

अखेर दर माणशी एक रुपया इनाम आणि मोफत प्रवासाचा डंका वाजवला. पैशाच्या लालुचीने ठाण्याच्या घंटाळीवरचे आणि मुंबईचे लोक आगगाडीने जाऊ लागले का त्यांच्या घरची माणसे आजूबाजूला उभी राहून ठणाण धाय मोकलायची. त्यांची समजूत काढता काढता रेल्वेचे अधिकारी अगदी टेकीला यायचे. एकदा ते प्रवासी ठाणे-मुंबईची सफर करून सुखरूप परत आले, म्हणजे मग मात्र चौकशी करणाऱ्यांचे घोळकेच्या घोळके त्यांच्याभोवती जमायचे. रुपयांचे इनाम पुढे आठ आण्यांवर आले. नंतर चार आणे झाले. लोकांचा धीर चेपलासे पाहून, इनामे बंद झाली नि सर्रास तिकिटे चालू केली. एरवीचा ठाणे - मुंबईच्या बैलांच्या खटारगाडीचा प्रवास म्हणजे तब्बल येऊ जाऊ लागला. मग मात्र लोकांची झुंबड लागली.

इकडे इंजनेर लोक कर्जत पळसधरीपासून बोरघाट पोखरण्याची योजना ठरवत असतानाच, खंडाळ्याहून पुण्यापर्यंतचा सपाटीचा रेल्वे - रस्ता सन १९५८ च्या फेब्रुवारीत पुरा झाला. त्याचाही मोठ्या थाटामाटाने 'ओपनिंग शिरोमणि' करण्यात आला. खंडाळा-पुण्याच्या दरम्यान खडकी आणि तळेगाव अशी दोनच स्टेशने ठेवण्यात आली. रस्ता एकेरीच होता.

बोरघाटाचे काम चालले असतानाच मुंबई-पुण्याचा रेल्वे प्रवास ज्यारीने चालू झाला. कसा ती मौज ऐका आता. पुण्याची गाडी खंडाळ्याला आली का सगळ्या पारसिजरांना तेथून पालख्या, डोल्या, खुर्च्या नि बैलगाड्यांत बसवून घाटाखाली खोपवलीला आणायचे. सगळा काफिल्ला खोपवलीला आला का तेथे पुन्हा आगगाडीत बसून झुकझुक करीत खुशाल मुंबईला रवाना व्हायचे. प्रवाशांची ही घाट - उतरणीची सुखसोय नि सरबराई पाहण्याचे कंत्राट मुंबईच्या करशेटजी जमशेटजी नावाच्या एका व्यापाऱ्याने घेतलेले होते. घाट - उतरणीचे चार तास धरून, पुणे ते मुंबईचा रेल्वे प्रवास अवघ्या अठरा तासांत व्हायचा, याचेच ज्याला त्याला मोठे नवल वाटायचे.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :—

- (अ) रेल्वेचा प्रवास धोक्याचा नाही हे पटविण्यासाठी रेल्वेच्या कारभाऱ्यांनी खूप आटापिटा का केला?
- (ब) इंग्रजांनी देऊ केलेली मुंबई - ठाणे रेल्वे प्रवासाची इनामे काही दिवसांनी का बंद करण्यात आली?
- (क) मुंबई - पुण्याच्या रेल्वे प्रवासात कोणती मौज असायची?
- (ड) जी. आय. पी. रेल्वे या पाठात प्रवाशांना कोणत्या गोष्टीचे मोठे नवल वाटायचे ?
- (इ) मोठ्या थाटामाटात कशाचा 'ओपनिंग शिरोमणि' करण्यात आला असे ठाकरे यांनी सांगितले आहे ?
२. गट 'अ' मधील वाक्प्रचारांची गट 'ब' मधील अर्थाशी समान जुळणी करा.—

१०

'अ' गट

'ब' गट

(अ) अक्कल पुढे धावणे	(१) वास्तव्य करणे
(ब) इशारा देणे	(२) पैसा मिळणे
(क) उघडे पडणे	(३) बुद्धीचा भलताच उपयोग करणे
(ड) एकेरीवर येणे	(४) सफलता लाभणे
(इ) औषधावाचून खोकला जाणे	(५) खूप काम करणे
(फ) कपाळी येणे	(६) भांडण करणे
(ग) काम उपसणे	(७) खरे स्वरूप प्रकट होणे
(ह) खिसा गरम होणे	(८) नशिबी येणे
(य) घर करणे	(९) आपोआप संकट टळणे
(र) जन्माचे सार्थक होणे	(१०) सावधगिरीची सूचना देणे.

३. खालीलपैकी कोणत्याही पाच शब्दांचा वाक्यात उपयोग करा :—

१०

(अ) इंद्रधनुष्य	(ब) भाषण
(क) आदर्श	(ड) झाडे
(इ) सहज	(फ) वाढ.

४. पुढीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५ ते ६ ओळीत लिहा :— २०
- (अ) शिरीषच्या भूमिकेतून आपल्याला कोणता संदेश मिळतो ?
- (ब) एकशिगी गॅड्याचे लेखकाने केलेले वर्णन “ काझीरंगा ” या पाठाच्या आधारे स्पष्ट करा.
- (क) ऑलिंपिक ध्वज कोणता संदेश देतो ?
- (ड) एडिसनने लावलेल्या शोधाबाबत त्याला स्वतःला काय वाटते ?
- (इ) सखू आजीचा करारीपणा तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा.
- (फ) नानांनी लावलेले अक्षरी कुलूप कुचकामी का ठरले ?
५. कोणत्याही एका पाठाच्या/कवितेच्या आधारे खालील प्रश्नांची उत्तरे ३ ते ४ ओळीत लिहा (कोणतेही चार) :— १०
- (अ) ‘सखू आजी’ या पाठाच्या आधारे खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.
- (१) डॉ. राजन गवस यांना सखू आजीशी बोलताना कोणता अवर्णनीय आनंद मिळायचा ?
- (२) आजीची गोष्ट ऐकताना लेखकाच्या अंगावर शहारे का यायचे ?
- (३) ‘सखू आजी कवितेत बोलते, कवितेत जगते’ हे विधान स्पष्ट करणारी पाठातील वाक्ये लिहा.
- (४) राजन गवस यांनी ‘सखू आजीचे’ व्यक्तिचित्र कशा पद्धतीने रेखाटले आहे ?
- (५) सखू आजीची शिक्षणाबाबतची जागरूकता स्पष्ट करा.
- किंवा**
- (ब) ‘पुन्हा एकदा’ या कवितेच्या आधारे पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :—
- (१) ‘मातीत माती व्हावी एक’, ‘पुसून टाकीत भेदाभेद’ या काव्यपंक्तीतील सामाजिक आशय स्पष्ट करा.
- (२) ‘पुन्हा एकदा’ या कवितेची मध्यवर्ती संकल्पना स्पष्ट करा.
- (३) ‘पुन्हा एकदा’ या कवितेतून कोणता संदेश मिळतो ?
- (४) ‘पुन्हा एकदा’ कवितेतील भाषिक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (५) ‘पुन्हा एकदा’ या कवितेचा तुम्हांला समजलेला भावार्थ स्पष्ट करा.
६. (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही पाच इंग्रजी शब्दांचे मराठीतील पर्यायी शब्द लिहा :— ५
- (१) Absolute right (२) Current account
- (३) Demand (४) Instant
- (५) Lorry (६) Manage.

(ब) पुढीलपैकी कोणत्याही पाच संख्या अक्षरात लिहा.

- (१) ३३५० =
 (२) ७०० + ८० = ७८०
 (३) ९०० - ५० = ८५०
 (४) ९६० × ४ = ६४०
 (५) ४८ ÷ ९६ = ३
 (६) ३०.६ =

५

(क) रिकाम्या जागी कंसातील शब्दांचे योग्य रूप घालून ती वाक्ये पुन्हा लिहा (कोणतेही दहा) :-

१०

- (१) प्रांतातील हा नवखा मुसाफिर आहे. (कला)
 (२) मुंबई प्रांतात रेल्वे असावी असा उठाव प्रथम सर जमशेटजी जिजीभाई आणि जगन्नाथ नाना शंकरशेट यांनी केला. (मुंबई)
 (३) मी मनसोक्त फोटो घेतले. (गॅंडा)
 (४) यशाचा तो मोठा शिल्पकार ठरला. (अमेरिका)
 (५) वर्तमानपत्रातून शोधाची बातमी जगभर पसरली. (दिवा)
 (६) किंचित काळसर अंगावर पांढरे ठिपके असलेल्या संस्कृत भाषेत सारंग म्हणतात. (हरीण)
 (७) आमच्या बंडूनांना मोठा शौक. (कुलूप)
 (८) पक्ष्यांच्या अभ्यास करणे, ही काही सोपी गोष्ट नाही. (स्थलांतर)
 (९) विशाल अनेक उत्साही प्रवासी वेगाने जा - ये करत होते. (कालवा)
 (१०) खिडकीलगतच होतं ते काटेरी आणि फळांनी गच्च लगडलेलं असं. (लिंब)
 (११) शिमग्याच्या धुळवडीला आमच्या वस्तीतील प्रौढ वर्गात फड उभा राहिला. (तमाशा)

७. (अ) पुढीलपैकी कोणतेही तीन शब्द शुद्ध करून लिहा :-

३

- (१) धूलिवंदन (२) अवणनीय
 (३) औपचारीक (४) दिर्घकाळ.

(ब) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन शब्दांचे वचन बदला :-

३

- (१) राजा (२) घर
 (३) सफरचंद (४) फळ.

(क) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा :-

३

- (१) आगमन (२) सजातीय
 (३) स्वर्ग (४) साम्य.

(ड) कंसातील सूचनेप्रमाणे कोणतेही एक वाक्य बदलून लिहा :-

१

- (१) याबाबत मला काहीही म्हणायचे नाही. (काळ ओळखा.)
 (२) आजी कुठं चाललीस ? (अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा)

एतदर्थ मंडळ (मराठी प्रशिक्षण व परीक्षा), महाराष्ट्र शासन

भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, प्रशासकीय भवन, ५ वा मजला,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर उद्यानाजवळ, शासकीय वसाहत, वांद्रे (पूर्व), मुंबई ४०० ०५९.

राजपत्रित अधिकाऱ्यांसाठी मराठी भाषा निम्नस्तर परीक्षा

प्रश्नपत्रिका दोन—सुसंगत लेखन व अनुवाद

रविवार, दिनांक ८ जानेवारी २०२३

[वेळ : दुपारी २-१५ ते सायंकाळी ५-००]

(तोंडी परीक्षेस लागणारा वेळ धरून)

(एकूण गुण — १००)

सूचना.—(१) नवीन प्रश्न नवीन पानावर सोडवावा.

(२) प्रत्येक प्रश्नाचे गुण त्या त्या प्रश्नासमोर नमूद केले आहेत.

(३) प्रश्नासमोर दिलेल्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करावे अन्यथा पूर्ण गुण दिले जाणार नाहीत.

	गुण
१. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे १५ ते २० ओळीत तुमचे विचार मांडा :—	२०
(अ) माझ्या सामाजिक कार्याच्या कल्पना	
(ब) साक्षर भारत—समर्थ भारत.	
२. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर चर्चा करा :—	२०
(अ) 'प्रदूषण व त्यावरील उपाय' या विषयावर चर्चा करा.	
(ब) 'राष्ट्रविकास व लोकसंख्या' या विषयावर चर्चा करा.	
३. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन बाबी तयार करा :—	३०
(अ) अर्जित रजेचे रोखीकरण सुधारित वेतन संरचनेनुसार करणेबाबत शासकीय निर्णयाचे परिपत्रक तयार करा.	
(ब) राज्य शासकीय व इतर पात्र कर्मचाऱ्यांच्या वाहतूक भत्याच्या दरात सुधारणा करण्याबाबत मान्यता प्रस्ताव शिक्षण निरीक्षक यांच्याकडे सादर करा.	
(क) 'संजीवनी शिक्षक संघटनेतर्फे आज वाचन प्रेरणा दिन, संपन्न' याबाबतची बातमी तयार करा.	
४. पुढील प्रत्येक गटातून कोणत्याही पाच संज्ञांचे मराठी पर्याय द्या :—	१५
'अ' गट	
(अ) Humid	(ब) Finance
(क) Earnings	(ड) Inspectorate
(इ) Letter of advice	(फ) Matching grant.
'ब' गट	
(अ) Ocean	(ब) Standing order
(क) Place of safety	(ड) Qualifying
(इ) Renovate	(फ) Salutation.

'क' गट

(अ) Terminal Tax	(ब) Unnatural
(क) Detonation	(ड) Co-ordination
(इ) Bravely	(फ) Application.

५. खालीलपैकी कोणत्याही पाच वाक्यांचे मराठीत भाषांतर करा. :-

- (अ) The population of the world is increasing very fast.
- (ब) I'm the only one here who knows how to speak French.
- (क) No matter how rich you are, you can't buy true love.
- (ड) Practicing yoga makes the body flexible and healthy.
- (इ) There is no telling what happen in the future.
- (फ) He was thinking about his work with his eyes closed.
-